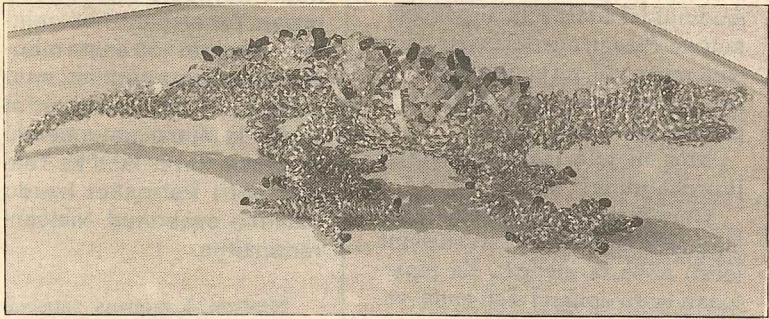

Tants figuraalsuse ümber

Eesti kunsti järjekordne aastanäitus pealkirja all "Figuraalne kunst '96" on täies hoos. Arvamusi, nagu näitus isegi, on seinast seinast. Pakukski siinkohal välja nõ. äärmusseisukohad — ühelt poolt näituse koostamisega otseselt seotud inimestelt, teisalt aga noortelt, kes vaatavad seda kõrvalseisja pilguga. Küsimustele vastavad Anu Liivak, Liina Siib, Jaan Elken, Mare Tralla, Mari Sobolev ja Hanno Soans.

Kaie Parts. Bon Vivant Berniise (autoritehnika, hõbe, kullatud, 1996).

Esitaksin veel kord juba tüütavaks muutunud küsimuse: kas ülevaatenäitusi on vaja?

Anu Liivak: Ülevaatenäitused on paljudele kunstnikele — nii noortele kui vanadele — ainus väljund. Eragaleriid on väga kallid ning *non-profit* galeriide hulk piiratud. Selleks, et otsida uusi võimalusi kunstimaastikul, pakkus Kunstihoone sel aastal välja kaheosalise ülevaatenäituse märksõnadeks valiti "figuratsioon" ja "abstraktsioon".

Ülevaatenäitust on raske korraldada, me oleme sõltuvad sellest, kes antud hetkel tahab ja saab osaleda. Näitusi on palju kritiseeritud, me pole ka ise rahul olnud ja osalejad pole rahul olnud. Samal ajal on meie kunstistiitutsioonide hulk nii väike, et kui minna välja suhteliselt kitsa kontseptsiooninäituse peale, võiks see olla huvitav, kuid ei toimiks praegustes tingimustes. Kunstihoone kui institutsioon, mille on algatanud Kunstnike Liit, on selles mõttes raskes olukorras, et peab tegelema väga erinevate asjadega: asendada muuseumiekspositsiooni puudumist, tegema retrospektiive, ülevaatenäitusi, kontseptsiooninäitusi, pakkuma erinevaid võimalusi. Oleme püüdnud teha küllaltki radikaalseid asju, ent peame ikkagi lähtuma olemasolevast kunstimaastikust. Me võime ju tahta, et see oleks teistsugune, aga see on täpselt selline, kui on. Järgmisel aastal tulevad ilmselt uued märksõnad ja ideed. Meie eesmärk praegu on testida kunstimaastikku.

Kuidas võtsid kunstnikud vastu ülevaatenäituse jaotamise kaheks, eri märksõnaga tähistatud näituseks?

Anu Liivak: Algul tekitas see kontseptsioon maalijate seas suurt vastuseisu, aga hiljem tekkis nendega väga hea koostöö — tekkis töörühm, kes võttis kunstnikega ühendust ja julgustas neid töid siia tooma. Kuratorimõte tundub meie kunstiringkonnale veidi vastuvõetamatu olevat, kuigi on selge, et

näitusi tuleb ette valmistada.

Minu esimene reaktsioon näitusele oli: üllatavalt hea tulemus, üllatav suhtes sellega, mida oleme harjunud ootama ühelt ülevaatenäitusest.

Liina Siib: Ilusat teemat "figuratsioon", mis on ka üks kuumemaid teemasid maailma kunstis, on vähe kajastatud. Mul oli kahju, et figuratsioonile keskenduv näitus koostati ülevaatenäitusena. Teema ise oleks välja kandnud tugeva kontseptsiooninäituse, kui vaid oleks olnud keegi, kes oleks näituse koostanud, kes oleks käinud läbi need ateljeed, kus tehakse figuratiivset kunsti — seda teevad ju nii vanameistrid kui noored kunstnikud. Mis praegusesse näitusesse puutub, siis seal on kaks tööd, mis haakuvad teemaga — Voldemar Elleri "Tere tulemast" ja Leili Muuga töö.

Seega, näitus oleks võinud olla palju parem kui ta on. Siin on ainek edasimõtlemiseks: nüüd võiks kohe teha tõelise figuuraalse kunsti näituse. See inustaks inimesi edasi töötama figuratiivsel alal, muidu jääb tunne, et keegi ei julgegi enam figuuri teha. Aga figuuraalne kunst kui trend on väga aktuaalne kindlasti veel mitu aastat.

Mare Tralla: Figuraalse kunsti näitus on minu meelest ebaõnnestunud. Miks? Esiteks, kui ülevaatenäitused on vajalikud ja näitusel on žürii, siis peaks žürii tegema valiku. Näitusel peaks olema aru saada, millest ja miks on selline valik tehtud. Antud juhul jääb küll selline mulje, et valikuprintsiip pole toiminud, kuigi kõiki töid pole välja pandud. Näitus on äärmiselt ülekuhjatud ja ebauhtlane ning jätab halva mulje.

Miks sa ise ei esine? Oled ju ka maalinud.

Mare Tralla: Mul ei tulnud pähegi. Mul oleks isegi vastav töö, figuuraalne maal, olemas olnud, aga näitus ei kutsunud mind. Esitatud teema on väga pingutatud, sel ei ole midagi öelda. Kuidas me üldse saame

vastandada figuuraalset ja abstraktset — selline vastandus oleks võinud toimida 50 aastat tagasi. Teema pole aktuaalne ega astu dialoogi ümbritseva kunstimaailmaga. Ma saan küll aru taotlusest anda ka ülevaatenäitusele mingi temaatika nagu on näiteks Sorosi näitustel, aga kui aastanäitusi korraldada, võiks teemast loobuda, sest kunstnikud, kes neil näitustel osalevad, ei saa sundida ennast tegema mingeid temaatilisi töid. Ka sellel näitusel pole palju töid, mida võiks paigutada nimetuse alla "figuraalne". Kui näitusel on mingi konkreetne pealkiri ja teema, ootab vaataja paratamatult, et sellesse on ka mingi mõte pandud. Praegusel kujul seda seal pole: sõnumi puudumine on just see, mis teeb asja halvaks.

Praeguse aastanäitusega on märksõna "figuraalne" välja öeldud ning tundub, et vaidlused näituse ümber kanduvad küsimuselt, kas näitusi sellisel kujul üldse vaja on, üle temaatikaga seotule: kas teema on aktuaalne, kas näitus on teemaasetuse seisukohalt õnnestunud jne.

Jaan Elken: Sa oled asjast valesti aru saanud. Märksõna "figuraalne" on lihtsalt püüe mingil moel praegust kunstipilti struktureerida, seda kaheks jagada. See tundus olevat kõige valutum jaotus: oleks võinud jaotada ka paaris- või paaritute sünniaastate järgi, kas naised või mehed, noored ja vanad või A-st kuni M-ni ja M-st kuni X-ni.

Aga miks peab kunsti üldse kaheks jagama?

Jaan Elken: Muidu ei oleks näitusesaali mitte midagi ära mahtunud ja siis poleks sellel mingit mõtet olnud. See oli Kunstihoone-poolne idee ja minu esimene reaktsioon oli, et tuleks teha üks näitus ja suuremates ruumides. Aga siis sel-

gus, et Kunstihoone plaanid on juba kinnitatud ja kõik on paigas.

Enamik inimesi on võtnud seda näitust kui püüdlust temaatilise väljapaneku poole. Kui nüüd selgub, et tegemist on puhtpraktilise küsimusega, siis annab see asjale hoopis teise vaatenurga.

Jaan Elken: Ma oleksin oodanud näitusele näiteks musta ruudu tegijaid, neil on ju väga konkreetne kontuur. Kõik on lõpuks sõnamäng, nimetus muutuvad ajas, paikkonniti ja tõlkimisel. Näituse teine osa, mis tulemas, on saanud pealkirjaks "Abstraktsioon '96", aga igasugune kunst on tegelikkuse abstraktsioon. See näitus tuleb veel naljakam. Siin pole tegemist lihtsalt abstraktse kunsti näitusega: "Abstraktsioon '69" oleks tähendanud abstraktset kunsti, 1996. aastal ei pea abstraktsioon abstraktse kunstiga piiratud olema.

Kunagi ütlesid, et abstraktsed tööd peaks välja panema figuuraalse kunsti näitusele ja vastupidi.

Jaan Elken: See on nagu *yinyangi* märk, kus üks printsip ja seda tähistav värv sisaldub teises ja vastupidi (must valges ja valge mustas) ning mis seisavad väga hästi koos.

Noorele põlvkonnale ei ole aastanäitus ilmselt nii oluline kui vanemale: on ju aastanäituste tähtsus ja tähendus praegusel hetkel teistsugune kui varem. Millised on noorte kriitikute muljed 1996.a. ülevaatenäitusest?

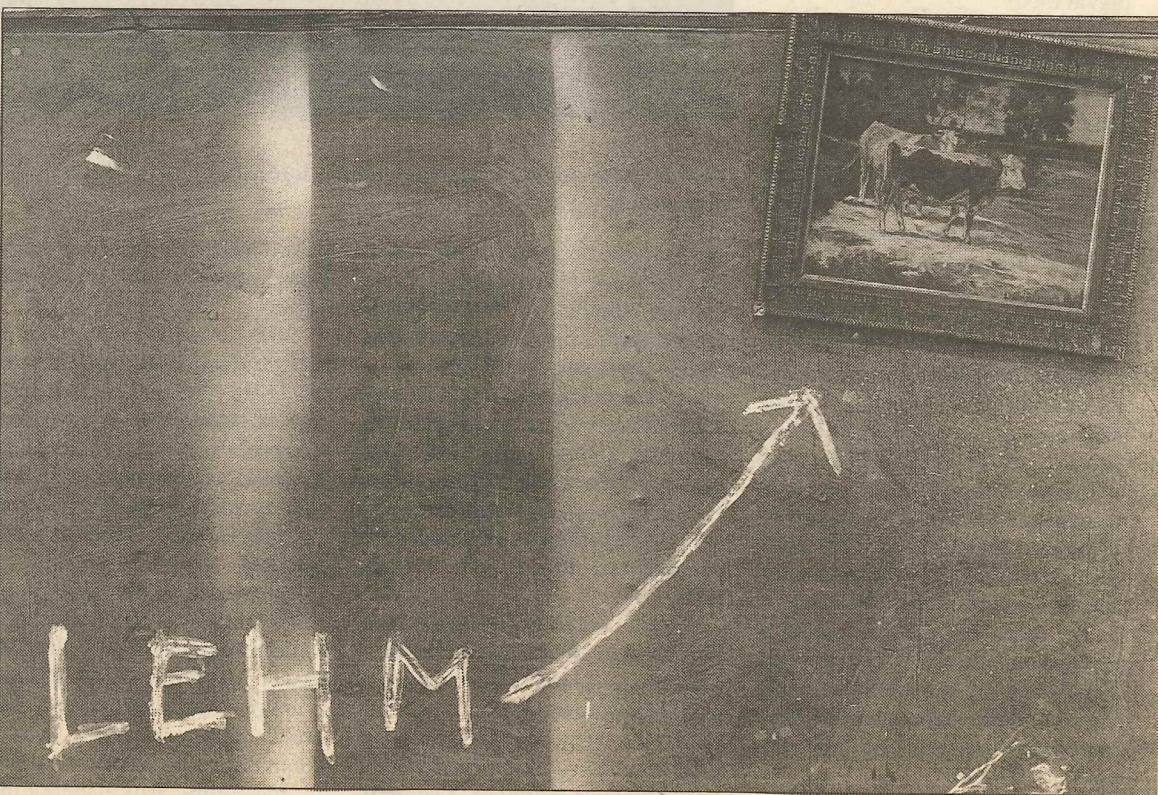
Hanno Soans: Ma ei lasknud endale mingit probleemi tekkida sellest, kas näitus keskendus figuuraalsele või mittefiguuraalsele. Näitus oli küll väga täis, kuid sellest hoolimata oli seal mingisugune mängulisuse ja laheduse vaim, mida varasematel aastanäitustel pole olnud. Valutult ja kergelt saab ühe osa ini-

mestest sellise jaotusega — figuuraalne ja abstraktne — kõrvalle lükata, kuid võibolla just sellist ettekäänat ongi vaja, mis paneb väljalükatud poole tegelema mingite absurdsustega, nagu küsima, kas näitus ikka on figuuraalne või ei ole. Ja nii saab koostada huvitava mosaiigi, milles ei pruugi olla automaatselt hierarhiat: et kuna on tegemist aastanäitusega, siis on seal välja pandud eesti kunsti selle aasta tipud.

Mari Sobolev: Kindlasti on "Figuratiivne kunst '96" mingi alternatiiv lihtsalt ülevaatenäitusele. Ma usun, et teemat võiks veel täpsemini piiritleda, siis oleksid tulemused paremad. Ma vaatsin Evald Okase pilte ja mul tuli mõte, et võiks teha figuuraalse kunsti näituse teemal "Orgia". Mõnda teist pilti vaadates võib mingi muu teema välja mõelda. Antud juhul võib näitust esimese katsetusena aksepteerida. Näitusel oli palju huvitavaid töid, kuid minu arvates oli kujundus nõrk. Elken oli pannud tööd ritta formaalsete tunnuste järgi, aga oleks pidanud rohkem sisuliselt grupeerima.

Nii arvasid näitusest noored kriitikud. Huvitav paradoks: mulle tundub, et aastanäitusel on külastajaid rohkem, kui näiteks oli "Biotoopial" — vähemalt jääb selline mulje paarikordse näituse külastamise järel. Siit küsimus: kas kunsti publikul on üldse mingit sõnumit, probleemitõstatamist, sotsiaalset kriitikat jms. vaja, ilmselt võib (ikka veel) (kui kaua veel?) traditsiooniline, kas siis silmale või mõistusele nautlemist võimaldav kunst.

KATRIN KIVIMAA

Fragment Jasper Zoova maalist "Lehm '96".

Fotod: Teet Malsroos